

Darja Kerec

Prekmurska zavest in slovenstvo*

S čim opredeljujemo pripadnost nekemu narodu? S čim opredeljujemo slovenstvo? Kako opravičiti naslov prispevka »Prekmurska zavest in slovenstvo«? Sta ta dva pojma združljiva? Nedvomno sta. O tem, kaj se je dogajalo onkraj Mure pred in po 12. avgustu 1919, vemo. Na tem mestu bi porabili preveč časa za diskusijo o vlogi in pomenu jezika, o teoriji narodnostne identitete ali političnih programih, ki so se – sicer bolj poredko – dotaknili tudi Prekmurja. Naslov prispevka je po svoje paradoksalen. Poglejmo nekaj dejstev iz preteklosti.

Nekaj manj kot 100.000 Slovencev (če upoštevamo obmejni pas oz. današnje Porabje) skoraj 1000 let živi na ozemlju, ki je del Ogrskega kraljestva. Po letu 1919 je to ozemlje – z izjemo okupacije leta 1941 – vključeno v Kraljevino SHS oz. Jugoslavijo. Izjema je (le) 94 km dolg obmejni pas ob Rabi, ki se je v preteklosti imenoval Slovenska krajina in je bil vključen v Železno ter Zalsko županijo.¹

Publicist Anton Trstenjak je v avgustu in septembru 1883 prepotoval celotno Prekmurje, najlepši vtis pa so nanj naredili ravno prebivalci Števanovec v današnjem Porabju. V vaški krčmi je v pogovoru z domačini spoznal, da narodnostna zavest Prekmurcev ne seže dlje od Štajerske: *»Veselilo jih je, to sem videl, da je prišel in prisedel k njih mizi gospod, ker posvetnega gospoda niso še imeli v svoji sredini. Niso se mogli načuditi, da sem gospod in vendar čisti Sloven, kakor je rekla vrla gospodinja. Gospoda, katero vsi poznajo, ne govori slovenski. Pripovedovati sem jim moral mnogo. Niso se menili za godce, dekleta in ples, poslušali so raje tujca. Zanimali so se zame, a jaz sem jim govoril blizu takole: Glejte, prijatelji, prigoda nas je danes združila. Hotel sem videti vas in vašo deželo in prišel sem k vam. Doma sem s Štajerskega, tam pri Ljutomeru, a živim v deželi, katera je dalje od Štajerskega, tam na Kranjskem.*

'To pa že vemo', oglasil se je jeden od gostov, odtod prihajajo k nam kranjski rešetarji, kateri nam pripovedujejo, kako se tam živi. Tako, prijatelji, pravim dalje, tam jaz živim in tam žive sami Slovenje, kateri govoré tako, kakor vi, seveda, nekoliko drugače. Mi smo Slovenje ali Slovenci. Ljubljana pa je tisto mesto, v katerem jaz živim. Bela Ljubljana, tako pravimo, je srce vseh Slovencev. Kje pa je Ljubljana, ali veste to? Molčali so, nihče ni vedel. Štefanovski župan Fran Kosar je tudi bil v krčmi, a tudi on ni vedel, kje je to, samo se je čudil, da je Slovenski orsag² tako velik. Toda to ni čudno. Videl sem učitelje, kateri tudi niso vedeli, kje je Ljubljana. Pokazal sem z roko proti Ljubljani in sem rekel: Glejte, tam proti Jadranskemu morju, tja do morja prebivajo naši rojaki, naši Slovenje. Kaj, tako daleč?, tega še niso slišali! Nihče od njih ni še bil tako daleč... Rotil sem jih, da ne sme nihče od njih Mažar postati. Zatrjevali so mi vsi, da na to ne mislijo, župan je rekel, da v celi fari ni človeka, kateri bi se

* Referat na 31. zborovanju slovenskih zgodovinarjev »Regionalni vidiki slovenske zgodovine«; Maribor, 10. – 12. oktobra 2002.

¹ V Porabju je s Slovenci uradno naseljenih devet krajev oz. vasi: Gornji Senik (Felsőszölnök), Dolnji Senik (Alsószölnök), Sakalovci (Szakonyfalva), Slovenska ves (Rábatótfalu), Števanovci (Apátistvánfalva), Otkovci (Balászfalu), Andovci (Orfalu) ter Verica (Permise) in Ritkarovci (Ritkaháza), imenovani tudi Dve dolini oz. Kétvölgy. Danes v Porabju živi blizu 4000 Slovencev. Glej: <http://www.uvi.si/eng/minorities/hungary.html>.

² Ország: slovenska zemlja oz. dežela, tudi država.

bahal madžarsko, le škoda je, da nimajo gospodov, kateri bi se z njimi pogovarjali in jih poučevali v slovenskem jeziku.»³

Vrnimo se na začetek, v 6. stoletje: slovanska plemena vdrejo v vzhodnoalpski prostor in Panonijo. V prvi polovici 7. stoletja nastopi Samova plemenska zveza zoper Avare. Ponovno, tokrat v družbi Bavarcev, Slovani nastopijo proti Avarom uspešneje, a za ceno pokristjanjevanja v 8. stoletju. Kaj se dogaja stoletja kasneje – v času formiranja Karantanije – v Panonski nižini, je več ali manj znano: Avare pokori Karel Veliki. Stoletje kasneje Evropo (tudi Karantanijo) po dolgem in počez prerešetajo daljni sorodniki Avarov oz. Obrov, Madžari. Po sramotnem porazu leta 955 na Leškem polju se madžarski knezi na veliko olajšanje Zahoda »spravijo« nad slovanski živelj v Panonski nižini. Medtem, ko so ostali Slovani onkraj Mure podvrženi pokristjanjevanju že od 8. stoletja dalje, ljudstva v Panonski nižini »čakajo« na Štefana I., ki to priložnost okoli leta 1000 izrabi za dokončno utrditev oblasti. In zgodovina je tukaj zapečatená. Slovani v panonski nižini oz. skrajnem severnem delu (Prekmurje) spomin na svoje »slovanske brate« ohranijo z jezikom, govoro in predvsem s kolektivnim spominom. Slednji se prenaša iz roda v rod, iz stoletja v stoletje vse do leta 1919... Ta spomin se ohranja tudi pri Slovencih na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem. Predvsem v časopisu *Slovenski narod* se v drugi polovici 19. stoletja pojavljajo zapisi o Prekmurcih kot slovenskih sobratih in potomcih očaka Koclja iz Panonije. Tako na primer leta 1881 (*»naši po krvi in golču bratje Sloveni«*) ali leta 1883 (*»prekmurški Slovenci v starodavni Panoniji«*).

Kljub temu so razlike med Slovenci na obeh straneh Mure neizbežne. Razlike so že v sami terminologiji: Kranjci, Štajerci in Korošci živijo v deželah, Prekmurci v komitatih. Prvi po letu 1918 dežele ohranijo v leposlovju in političnih nagovorih. Prekmurci pa se s komitati in posledicami zemljiške ureditve ukvarjajo še do 30. let 20. stoletja, ko se po uredbi nove vlade razlasti zemlja ogrskih velikašev. Nespregledljiva je tudi predstava o nasilni madžarski kolonizaciji in oblasti. Slednje je bolj kot ne prispevalo k podobi Prekmurja kot ozemlja z izrazito kmečkim prebivalstvom. O plemstvu v komitatih Železno in Zala do konca 12. stoletja skorajda ni sledu. V obdobju razkroja »opevane« Karantanije od začetka 11. stoletja dalje pa se v osrednjem slovenskem prostoru že začnejo formirati historične dežele in vzporedno s tem, torej že do konca 13. stoletja, tudi plemiške rodbine. Med temi velja omeniti Goriške, Spanheime, Traungauce, Babenberžane, Višnjegorske, Andeške.

Če je za večino Slovencev Karantanija tista geografska tvorba, ki simbolno združuje (vse) Slovence, kaj oz. kje je potem geografsko izhodišče za narodnostno poenotenje Slovencev čez Muro? V zgodovinopisnem pomenu bi to lahko bila Belmura.⁴ Belmura ni imela svojega kronskega središča. Najbližji kraljevi upravni središči sta bili v Vasvárju in Zalaváru. Šele leta 1192 kupijo Buzad-Haholdi zemljišče Gornje Lendave ter območje Feneti v Zalski župa-

³ Anton Trstenjak, *Slovenci na Ogrskem*, Ljubljana 1909 (rokopis, NUK-Rokopisni oddelek, Ms. 1449), II/64.

⁴ Bel: onkraj oz. čez in Mura, torej Belmura. Latinsko ime za to pokrajino je Transmura ali Districtus Transmuranus. Do začetka 13. stoletja so se na območju današnjega Prekmurja formirali štirje večji zemljiški kompleksi: zemljišče Lindva (s središčem v Gornji Lendavi), Dobra, Lindva (s središčem v današnji Dolnji Lendavi) in zemljišče Belmura. Slednja se je prvotno razprostirala med rekama Ledavo in Muro ter med črto Rakičan-Satahovci in na zahodu Pužavci-Krajna. Eden najstarejših krajev v okviru zemljišča Belmura je bila Murska Sobota, situirana ob dvoru z istim imenom (Ivan Zelko, *Zgodovina Prekmurja. Izbrane razprave in članki*, Murska Sobota 1996, str. 50). Torej Belmura ni bilo le krajevno ime, ampak zemljišče, za katerega je bilo od 13. stoletja že ustaljeno poimenovanje, kljub temu, da je nenehno menjavalo lastnike. Tudi Škafar piše, da naziv Belmura v srednjem veku ni označeval le posebnega gospodarsko-upravnega okolišja gornjelendavskega gradu in soboške posesti, ampak tudi ime kraja (Sobota) in ozemlje ob Muri (Ivan Škafar, *Gradivo za zgodovino kalvinizma in luteranstva na ozemlju belmurskega in beksinskega arhidiaconata*, v: *Acta Ecclesiastica Sloveniae* 3, Ljubljana 1981, str. 82).

niji.⁵ V 13. stoletju so bili na madžarsko-štajerski meji mirnejši časi in sledile so kolonizacije na širšem ozemlju tedanje Ogrske. Leta 1208 nastopi tu Nikolaj iz Železnega, štiri leta kasneje pa kralj Andrej II. podeli bratom Božjega groba oz. templjarjem (kot se med slovenskimi zgodovinarji domneva zadnja leta) neobljudeno zemljo na območju današnje Cankove.⁶ Kdo je bil ta Nikolaj, ki mu Andrej II. leta 1208 vpričo »velikih zaslug, katere si je v veliki meri stekel za kralja«, daroval zemljišče Lendavo? S tem vprašanjem se do danes noben zgodovinar ni posebej ukvarjal, čeprav Nikolaja zasledimo tudi v *Gradivu za zgodovino Slovencev*.⁷ Ob Haholdih velja omeniti Gutkeledovce iz rodu Amade oz. Omode, ki so gornjelendavsko in soboško zemljišče v rokah imeli med leti 1275–1357.⁸ Že v 12. stoletju pa naj bi na ozemlju današnjih Petanjec prebivali potomci rodbine Pethenye, ki naj bi bila slovanskega⁹ izvora. Tudi cistercijani iz monoštrske opatije, naj bi do srede 13. stoletja posedovali posamezne dele kronske zemlje v Prekmurju.¹⁰

Madžarska historiografija kot formalni konec srednjega veka izpostavlja letnico 1526, ko so bili Madžari poraženi pri Mohaču. Glede na pozicijo, ki si jo je Ogrska kot kraljevina uspela pridobiti skozi stoletja, se ta ločnica morda zdi neprimerna, vendar – če pomislimo natančneje – tudi »konec« srednjega veka na Slovenskem ni daleč od tega leta. In celo Angleži kot iztočnico novega veka največkrat povezujejo z nastopom Tudorjev (1485). Šele od srede 16. stoletja dalje začnejo teritorij današnjega Prekmurja intenzivneje ogrožati turški vpadi. Razvoj in uprava pa sta nemalokrat načeta zaradi verskih sporov, ki so v tem obdobju drugod po Evropi že dosegli vrhunec. V kulturnem razvoju se Slovenci nimajo kaj pritoževati. Za svoje lahko – če jih znanstvena razlaga ne prepriča v nasprotno – štejejo *Brižinske spomenike*. Tu sta še Trubarjev *Katekizem* in *Abecednik* (1550) in Dalmatinova *Biblija* (1584). Prekmurci so na svojo knjigo čakali še nadaljnjo stoletje in pol, ko je protestantski pisec Franc Temlin leta 1715 izdal prvo tiskano knjigo v prekmurskem narečju: *Mali katechismus... na szlovanszki jezik preloseni*.

Konec 16. stoletja je več kot polovica prebivalstva na Ogrskem verjela Luthrovim naukom ali pa se je opredelila za katero od protestantskih ločin. Podobno je bilo na skrajnem zahodu ogrskega kraljestva, v Prekmurju. 16. in 17. stoletje je zlata doba madžarskega jezika, kulture in umetnosti. Vsiljuje se nam svojevrsten paradoks, da je bilo tudi za Prekmurce to obdobje, torej 17., še bolj pa 18. stoletje, tisto, ki je dalo prve uspehe na področju slovenskega jezika in vzpona prekmurskega narečnega pismenstva. Augsburški verski mir je najbolj dosledno upoštevan na Ogrskem. Medtem, ko na Kranjskem in Štajerskem prošnje nižjega plemstva in meščanstva pri vladarjih 17. in 18. stoletja naletijo na gluha ušesa, sme ogrsko plemstvo določila iz leta 1555 v celoti vzeti za svoja.

Če kdaj, so Prekmurci imeli zgodovinsko priložnost, da se zbližajo s Slovenci na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem leta 1867. Z nagodbo so dobili enega, skupnega cesarja. Še leta 1897 se je po Prekmurju govorilo: »Da, Slovenci smo in ostanemo zvesti sv. Cerkvi, slovenskemu narodu in svojemu kralju Ferenc-Jozefu!«.¹¹ Neverjetno naklonjenost Prekmur-

⁵ Ivan Zelko, n. d., str. 17.

⁶ Franc Kos (ur. Milko Kos), *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku*, V, Ljubljana 1928. št. 900. Prim.: I. Zelko, n. d., str. 174 in Miha Kosi, *Templjarji na Slovenskem. Prispevek k reševanju nekaterih vprašanj srednjeveške zgodovine Prekmurja, Bele krajine in Ljubljane*, *Zgodovinski časopis* 48, št. 2, str. 149, 154–162 (razprava je izšla tudi kot samostojna publikacija v Zbirki Zgodovinskega časopisa 13, Ljubljana 1995).

⁷ Kos, *Gradivo* V., št. 900, str. 425, Dodatek.

⁸ I. Zelko, n. d., str. 46.

⁹ Tako Branko Kerman, *Nádasdyjev dvorec na Petanjcih*, str. 66–67; v: *Protestantizem-zatočišče izgnanih na Petanjcih (Nádasdyjev dvorec)*. Zbornik znanstvenega srečanja v Radencih in na Tišini (28. in 29. oktober 1999), Murska Sobota 2000.

¹⁰ Jožef Košič, *Zgodbe vogerskoga králestva, Sombotel 1848*.

¹¹ Slovenski gospodar, 9. september 1897, št. 37, str. 335.

cev do Slovencev čez Muro je zaslediti v osrednjih kranjskih in štajerskih časopisih v letih pred izbruhom prve svetovne vojne. Tako bralci časnika *Domoljub* sporočajo: »Prekmurci smo se naučili od vas Kranjcev že mnogo dobrega. Vi ljubite presvitlega cesarja in taisti je in ostane naš kralj in iskreno ga ljubimo tudi mi. Vi Kranjci ste võrni in trdni avstrijski državljani; mi, vaši mejaši hočemo biti ravno tako trdni in vorni ogrski državljani. Mili materni jezik je nam ljub in drag; tudi mi Prekmurci ljubimo ta materin jezik...«¹²

Pomudimo se še nekoliko v 19. stoletju, ki v primeru nacionalne zavesti Prekmurcev še najbolj izstopa. Nanjo je v časopisnih člankih in dopisih najpogosteje opozarjal Božidar Raič, ki je leta 1884 glas Prekmurcev posredoval v *Slovanu*: »Slovenci razen nas še ne vedo, kako se mi imenujemo. Navadno nam pravijo ogrski Slovenci, Slovenci na Ogrskem ali pa nam pravijo, da smo Prekmurci. Mi se tako ne imenujemo, ker vsakdo pravi pri nas, jaz sem Sloven, mi smo Slovenje...«¹³

Bolj kot kdajkoli prej, je na Ogrskem ravno ob prelomu stoletja stekla intenzivna akcija raznarodovanja. V Sóboti je dobila konkretno podporo v *Madžarskem prosvetnem društvu za Prekmurje* (VMKE),¹⁴ ustanovljenem 28. oktobra 1897.¹⁵ Le-to je razširjalo madžarsko čtivo, ustanavljalo ljudske knjižnice, šole ter vrtce. Najbolj radikalni pa sta bili madžarizacija imen in vsebina osrednjega soboškega časopisa *Murska Sobota in okolica* (*Muraszombat és vidéke*), ki je bil neposredna iztočnica pomadžarjenja vseh Prekmurcev.¹⁶ K sreči to društvo ni bilo posebej uspešno, saj so ljudje med seboj še vedno govorili in prebiralih nabožno čtivo v narečju. Stališče Madžarov o prekmurški narečni govorici je bilo približno takšno: »Glede vendskega jezika lahko ugotovimo, da je najbližji slovenskemu, toda s svojim bogastvom vokalov in obilico prevzetih madžarskih besed se od njega tudi bistveno loči... V zvezi s poimenovanjem slovenski pa le toliko: res je, da so Vendi sebe, v svojem poslovaniziranem jeziku, poleg vendski opredeljevali tudi kot slovenski, prave Slovence pa so vedno poznali pod imenom Slavi. Torej se niti v poimenovanju niso identificirali z njimi.«¹⁷

Sporno vendsko vprašanje, ki išče odgovore v interpretacijah termina Vend, tudi dandanes ni zamrlo. Zgodovinsko dejstvo je, da je po madžarski teoriji v Prekmurju zmeraj živelo le vendsko ljudstvo, da je le-to vedno govorilo le vendski jezik, in da je bil slovenski del Ogrske zmeraj imenovan Vendvidék ali Tótság. Danes ta termin označuje Porabje. Drugo poimenovanje za Prekmurce, ki izvira iz besede Tót, pa je svoje mesto našlo v ljudskem pismenstvu in znanstvenih študijah madžarskih zgodovinarjev ter jezikoslovcev 19. stoletja. S terminom Tót so Madžari poimenovali vsa podjarmljena ljudstva med Karpati in Sredozemljem. Še danes lahko slišimo Madžara, ki panonskega Slovaka nagovarja s Tót. In svojčas je tudi šesti okraj Železne županije nosil naziv Tótság, pri čemer je bila dekanija Tótság pravzaprav soboška dekanija.¹⁸ Zmedo v poimenovanju nemadžarskih narodov nazorno kaže

¹² Domoljub, 2. januar 1913, št. 1, str. 12.

¹³ Dopis Božidar Raiča, Slovan 1884, št. 1, str. 6. Podobno se Raič z nagovorom za Prekmurce zavzame v Dravskem Središču 25. septembra 1881: »Prekmurci so zelena svrčica slovanske lipe in spadajo po svojem jeziku, slovstvu k nam, Slovincem, k domovini Slovenskoj.« (Slovenski narod, 18. november 1881, št. 263).

¹⁴ Vendvidéki Magyar Közművelődési Egyesület. VMKE je bilo pod patronanco podobnega društva v Szombathelyju, ustanovljenega leta 1820 (Miroslav Kokolj-Bela Horvat, Prekmursko šolstvo, Murska Sobota 1977, str. 232).

¹⁵ Prav tam.

¹⁶ 25. decembra 1884 je izšla prva številka tega tednika. Do leta 1889 je izhajal kot dvojezičen, kasneje (do 1919) pa le še v madžarščini.

¹⁷ Ernő Szász v odgovoru na članek Vilka Novaka, objavljenega 5. julija 1942 v znanstvenem in leposlovnem tedniku Élet (Muraszombat és vidéke, 10. julij 1942).

¹⁸ Več o tem v: Zbornik razprav Košič in njegov čas, Budimpešta 1994.

tudi vsebina slovenskega letaka z desne strani Mure spomladi leta 1919: »*Vogri so nam tiidi drugi imena dali, da se več ne bi spoznali kak bratje: Polakom so dali lengyel, Slovakom tot, Srbom rac, Slovencom vindiš...*«¹⁹ Zanimivo je, da so ob priključitvi h Kraljevini SHS oz. Jugoslaviji Madžari začeli Prekmurce imenovati »Jugoslavci«, od katerih pa so posebej razlikovali Srbe, do katerih so bili precej nezaupljivi...²⁰

In kje, če sploh, so skupne točke zgodovine Prekmurja in zgodovine drugih slovenskih pokrajin? Izpostavimo lahko turške vpade, opevanega Matijo Korvina oz. kralja Matjaža, protestantizem (enim in drugim je dal skoraj simbolna literarna dela). Morda celo Atilo, arhetipno figuro kralja Hunov (434–53), ki ni prizanesel večjemu delu Evrope. Združitev z ostalimi Slovenci nikakor ni bila možna z uzurpacijo Vilmoša Tkalca in opevano Mursko republiko 29. maja 1919.

Za konec se vrnimo k uvodnemu vprašanju o združljivosti pojmov »Prekmurje oz. Prekmurci in slovenstvo«. Zgodovinarji se ne ukvarjamo z vsakodneвно politiko, temveč z zgodovino. Skušamo jo odkriti, razvozlati in doumeti. V tako majhnem prostoru kot je slovensko državno (in etnično) ozemlje, zgodovina kot taka nikoli ni bila izhodišče za homogenost Slovencev. Danes se nam dozdeva, da je enotnost Slovencev postalo dejanje politične nuje, ki se je pred dobrimi osemdesetimi leti rezultiralo v izgubi slovenskega ozemlja na severni, zahodni in skrajni vzhodni meji. In vendar nas v narodnostni in zgodovinski enotnosti združujeta predvsem koroški plebiscit, rapalska pogodba in v našo korist popravljena zahodna meja po 2. svetovni vojni. Če kdaj, so prebivalci Prekmurja dobili potrditev, da pripadajo ostalim Slovincem v prvo 12. avgusta 1919, v drugo pa 25. junija 1991. Upajmo, da ne bomo dočakali »v tretje«... Na tem mestu ponovno pridemo do spoznanja, da je bila slovenska zgodovina prevetrena po dolgem in počez, od Zahoda do Vzhoda ravno s politiko tujih oblastnikov, ki so »vladali« v nemškem, italijanskem ali madžarskem jeziku. Tako je vsaj prebrati v zgodovinopisni literaturi. Našim prednikom naj bi vsi po vrsti, če se izrazim nekoliko cinično, »podarili« politične intrige, uzurpacije, vojne, lakoto... in strah. Tukaj imam v mislih predvsem tiste zgodovinske momente, ki naj bi²¹ v preteklosti ogrozili slovenstvo širšega ozemlja današnje Slovenije: nenehna menjavanja germanskih oblastnikov, turški vpadi in kuge. Nič drugače ni bilo v Prekmurju, le da je bila madžarska oblast dobro ukoreninjena stalnica, na katero so se ljudje skozi stoletja navadili do te mere, da so jo znali obiti na svojstven način: z ohranitvijo slove[a]nskega jezika. Politika je prišla na koncu. Ni države, dežele ali naroda – še zlasti majhnega, ki tega ne bi izkusil na lastni koži.

¹⁹ Miroslav Kokolj, Prekmurje v prevratnih letih 1918–1919, v: *Revolucionarno vrenje v Pomurju v letih 1918–1920*, Zbornik razprav, Murska Sobota 1981, str. 118.

²⁰ Slovenski narod, 30. maj 1920, št. 121, str. 4.

²¹ Pogojnik na tem mestu ni naključen.

Összefoglaló

A murántúli tudat és a szlovénság

Darja Kerec

A cikk két területet, a murántúli tudat és a szlovénság viszonyát vizsgálja. A szerző azokra az alapkérdésekre próbál választ adni, melyek a Murántúl 1919. évi szlovénokhoz való kapcsolása előtt és azt követően vetődtek fel. A Murántúl majd 1300 éves története nyomot hagyott e terület lakóiban, akik 1919-ig a Magyar Királyságban éltek. Gondolkodásmódjukban épp úgy, mint nemzettudatukban. A vajon a murántúliak nemzettudata különbözik-e a többi, vagyis a Mura jobbpartján élő szlovénokétól?

A szerző e kérdésre a szlovén történelemnek a 6. századtól (a szlávoknak a Keleti-Alpok területén való megtelepedésétől) 1919-ig, a Murántúlnak az akkori Jugoszláv Királysághoz való csatolásáig terjedő szakaszát összefoglalva próbál választ adni. A murántúliakat nem érintették a szlovén történelem olyan fontos mozzanatai, mint pl. Karantánia fénykora és függetlenségének elvesztése, a Freisingeni nyelvemlék, a Habsburg fennhatóság, Trubar *Katekizmusának* 1550-ben való megjelenése, az 1848-as forradalmi események és nem utolsósorban a Szlovén-Horvát-Szerb Királyság létrejötte. Ezekről az »eseményekről« csak néhány értelmiségi értesült, hiszen a magyar iskolarendszert a magyarosítás jellemezte. E tendencia különösen az első világháború vége előtt erősödött fel. Főként a korabeli központi szlovén lapok figyelmeztetnek erre. A vitatott vend elmélet ma is kísért, de éppenséggel az újságcikkek alapján hárríthatjuk el a murántúliak szlovén mivoltának 1919 előtt történő megkérdőjelezését. A murántúliak tehát a többi szlovénnal való egyesítésig szlovénnak vallották magukat (ezt az elnevezést a múltban akaratlanul helyettesítették a vitatott vend népnévvel), noha többségük azt sem tudta, meddig terjed a szlovén etnikum lakta terület, és pontosan hol fekszik Ljubljana, Maribor vagy Trieszt. A murántúliak 1848 előtti »szlovén tudatáról« a szlovén történettudománynak nincs túl sok bizonyítéka. Az erre mutató bizonyítékok a századforduló idejéből származnak. Így a Murántúl területét illetőleg ismételtlen szembetaláljuk magunkat a szlovén »autenticitás« kérdésével... E téma ma is borzolja a kedélyeket. Nem szabad azonban megfélekezni arról, hogy éppen a murántúli tájnyelv (volt) a Mura túlsópartján élő szlovén öntudat alapja, hiszen e területen a magyar nyelv igazán soha nem vert gyökeret, amiről a 18. század számos, tájnyelven azaz helyi szlovénsággal megírt hitbuzgalmi és szépirodalmi publikációja tanúskodik.